

Szentháromság után 16. vasárnap

2019. október 6.

A felelősségvállalás lehetősége

Textus: Ézsaiás 58,1–12

1. Amit a textusról tudni kell – exegetikai /kortörténeti megértés

1.1. Néhány alapvető megállapítás a fejezetről

Ézsaiás könyvének harmadik nagy egysége, a 40. és 66. fejezetek közötti rész abban (is) különleges a prófétai könyvek között, hogy ez tartalmazza a legtöbb utalást a máshol is olvasható szövegekre, a Tórára vagy egyéb prófétai iratokra. Ezzel kapcsolatban jelenleg prédikációnk megírása szempontjából nem az a lényeges, hogy a párhuzamos szövegrészek időbeliségét, egymásra épülését tisztázzuk, sokkal inkább az utalások, átemelések oka, illetve az, hogyan teszi kijelölt részünk saját kora számára aktuálissá, hogyan eleveníti meg a már létező anyagokat. Megerősíti ezt a nézetet az 58. fejezet bevezetése, melyben az emberek csalódása és frusztrációja ugyanis nem a korábbi isteni ígéretek beteljesülésének elmaradásából fakad, sokkal inkább arra vonatkozik, hogy Isten nem reagál az aktuális kultikus cselekményeikre.¹ A fejezet egyszerre láttatja a múltat és a jövőt, miközben a jelenbeli viszonyulások és cselekvések megváltoztatását sürgeti. A nép statikus vágyai – vagyis Isten történelemformáló, szabadító, állandó jelenlétének tételezése és a bevett kultikus gyakorlat megfelelősége – szemben állnak a dinamikus viszonyulással, mely Isten szuverenitását és a helyes életgyakorlatnak és kultusznak a kizárólag Isten általi meghatározottságát állítja középpontba.² Megerősíti ezt a tényt az eszkatológia alapvető jellegzetessége, miszerint Isten terve a világgal bizonyosan megvalósul, ígéretei ki- és beteljesednek, ám ez nem következik Izrael megfelelőségéből, „minőségéből”, kizárólag Isten beavatkozásából. A fejezetet tehát úgy is össze lehet foglalni, mint ami Izrael kultuszát és etikáját köti össze világosan az eszkatonnal.³

A szöveg címzettjei egyes magyarázók szerint nem a teljes nép, sokkal inkább annak politikai és vallási vezetői, ám ez az érvelés nehezen tartható, mivel a szövegből nem következik egyes társadalmi csoportok kiemelése.⁴ Ez a felelősségvállalás szempontjából fontos akár saját prédikációnkban is, hisz más viszonyulásra szólít az Ige, ha ezt leginkább a vezetőkre értjük, és önmagunkat áldozatként és cselekvésképtelenként állítjuk be, és más viszonyulás jön abból, ha általános-ságban a népet szólítja meg a próféta.

¹ HROBON: Ethical Dimension of Cult in the Book of Isaiah, 153.

² WILLIAMSON: Promises, Promises! Some Exegetical Reflections on Isaiah 58, 153–160.

³ HROBON: i. m., 154.

⁴ i. m., 158.

Az 58. fejezetben taglalt probléma (a kultusz és az etika viszonya) jelentőségét akkor értjük meg, ha megfigyeljük, hogy a babiloni fogság utáni időben a kultuszban való részvétel identitásalkotó tényezővé válik. Ez az az időszak, amikor a választott néphez tartozás meghatározása már nem problémamentes, és fontossá válik a megkülönböztető jegyek megállapítása. A *fizikailag létező* és az *igazi* Izrael között már érezhető a határvonal, és ahogy az Ézs 58–59. mutatja, az előbbinek át kellene alakulnia az utóbbivá. Az 58-ban a *böjt* és a *sabbat megünneplése* olyan fogalmak, amelyek jelentését helyre kell állítani, általános ugyanis a félreértés, és önmagán túl mutat: Isten és népe viszonyának teljes félreértelmezésére. Nem véletlen, hogy a próféta nem tételes törvényekről beszél, hanem olyan cselekvésekről, melyek az ideális Izraelt jellemzik, és amelyek túlmutatnak a fejezet elején kérdéssé tett böjt és sabbat témaköreire (pl. v.9.b.: „ha majd senkire nem raksz jármot, nem mutogatsz ujjal és nem beszélsz álnokul...”).⁵

1.2. Exegetikai megfontolások

1.2.1. A *böjt* (צום) gyakorlása alapvetően a bűnbánat cselekedete: a bűnbánat, engedelmesség és könyörgés rituális kifejezése. Ezzel együtt fontos megállapítani, hogy eredetileg nincs engesztelő, vezeklő vagy leegyszerűsítően szólva érdemszerző jellege, sokkal inkább Isten figyelmének felkeltése a célja.⁶ A totális Isten felé fordulás a lényege, melyben kifejeződik a szövetségen belüli helyes testtartás és viszonyulás.⁷

A közösségi böjt értelme azonban irányt tévesztett: nem mutat önmagán túl, hanem magában a böjtben látja a célt, ami ebben a formában önmagában, tehát automatikusan hatásos. A próféta által megszólítottak már egyfajta kényszerítő-eszközt látnak benne, amellyel Istent befolyásolhatják.

Látszólag az a hangsúlyos a böjtben, amit nem tesz, vagyis a nem evés, nem ivás, és látszólag a sabbatban is a nem cselekvés a lényeg.⁸ Mindeközben pedig mindkét esetben a megfelelő cselekvés lenne hangsúlyos: a bűnbánat kimutatása, vagy a szabadításra való emlékezés. A formai, látványos önmegtagadás mellett az ember maradhat változatlanul én-központú és önző, igeszakaszunk azonban épp a változásra, a valódi önmegtagadásra, a másokkal való törődésre, leegyszerűsítően szólva az ételtől való tartózkodás helyett a bűnöktől való tartózkodásra irányítja a figyelmet. A helyes cselekvés ebben az esetben a szegénnyel és kiszolgáltatottal való közösségvállalás (7.v.), ez fejeződik ki az ételről, ruháról, fedélről való gondoskodásban, és annak belátásában, hogy egy test és vér vagyunk, egy család tagjai, akik kölcsönös szeretettel tartozunk egymásnak, nem rejtőzhetünk el „saját testünk” elől (וּמִכְשָׁרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם).⁹

⁵ MISCALL: Isaiah, 161–162.

⁶ HROBON: i. m., 154.

⁷ BUTLER: Isaiah III, 365–366.

⁸ BOULTON: Worship and Ethics – a Meditation on Isaiah 58, 11–13.

⁹ DELITZSCH: Biblical Commentary on the Prophecies of Isaiah II, 389.

1.2.2. Az *ígéret*ek között az első a világosság megjelenése, mely a szerető Isten képe az Isten haragiával szemben. Ha a Mik 7,8-at látjuk a háttérben, akkor tudjuk, hogy Isten maga a világosság. A világosság megjelenésével a halálosan beteg ember meggyógyul (אֲרֹכָה), ami fogalmilag nem csak a felépülésre, hanem a virágzó lételre, jómódra is utal. A harmadik ígéretet könnyebb képszerűen látva érteni: a sereg vagy a karaván vonulása ez, mely előtt az igazságosság mutatja az utat, és amelyet Isten dicsősége követ, így biztos, hogy eléri célját, és senki nem maradhat le.¹⁰ A negyedik ígéret bizonyossá teszi, hogy Isten minden imádságot azonnal meghallgat, minden hozzá fordulásra azonnal reagál. Ez az, aminek hiányát a fejezet elején szóvá teszik a panaszkodók.

Mielőtt az igeaszakasz további képekkel mutatja meg a megígért áldásokat, megszakítja a sorozatot, hogy bele ne feledkezzen, aki hallja. Mert mindaz „akkor” történik, „ha”. Mindez azt teszi hangsúlyossá, hogy akkor lesz jelen életedben a világosság, akkor élvezheted az élet áldásait, akkor táplálja virágzó életedet folyamatosan forrásvíz, ha ezt kész vagy megosztani. Ha nem öncél a saját jóléted, hanem kész vagy adni annak, aki melletted van, aki rászorul.

2. A perikópa megértése – teológiai összefüggések feltárása

2.1. A kiszolgáltatottakhoz való viszony

Az ókori világban az árvák és özvegyek szorultak társadalmi védelemre, Izraelben velük együtt sajátos helyzete volt a jövevénynek, és bizonyos pontokon a lévitának is. Míg kezdetben a nagycsalád védelme nyújtott életben tartó háttérrel számukra, később a társadalom változásával, a pénzhasználat elterjedésével, városiasodással, az egyre nagyobb különbségek kialakulásával és rögzülésével újabb és újabb szociális intézkedésekre volt szükség a perifériára szorultak életében. A fogás utáni kor lehetett volna egy új kezdet az együttélés szempontjából Izrael számára, ám a textussal nagyjából egykorúnak tekinthető könyvek árnyaltan bemutatják, hogy ebből semmi sem lett (Mik 1–3; Zak 7–8). Érdekes ebben a folyamatban, hogy az egyre részletezőbb törvénykezés – mely ilyen szempontból egy közösség önértelmezése és reprezentációja – ugyanazokon az elveken nyugszik, ugyanaz a motiváció látható a rendelkezések mögött, és ugyanaz a céljuk, vagyis a lényeg nem változott az évszázadok folyamán, csak a forma.

A kiszolgáltatottakhoz való viszony törvényei mögött a következő motivációkat érdemes megfontolni:

a) Isten saját védelme alá helyezte a kiszolgáltatottakat, meghallja kiáltásukat, és átokkal fenyegeti az ellenük cselekvőket – pl. 2Móz 22,20–23 („...majd a ti feleségeitek lesznek özvegyekké, és gyermekeitek árvákká...”).

b) Az átok mellett áldások ígérete is kapcsolódik a szerető gondoskodáshoz – pl. 5Móz 24,19 („...így megáldja majd Istened, az Úr kezed minden munkáját”).

¹⁰ i. m., 390.

c) Isten szereti a kiszolgáltatottakat, és gondoskodik róluk, ezzel példát ad a cselekvésre – pl. 5Móz 10,17–19 (Isten „igazságot szolgáltat az árváknak és özvegyeknek, szereti a jövevényt, kenyeret és ruhát ad neki. Szeressétek hát a jövevényt...”).

d) Izrael maga is Isten irgalmára szorult, és ha helyesen emlékszik saját történetére, nem cselekedhet másképp, csak irgalmasan – pl. 5Móz 24,19–22 („Emlékezz arra, hogy szolga voltál Egyiptomban! Ezért parancsolom neked, hogy így cselekedj.”).

e) Az előzőekből következik, hogy a gondoskodásban teljes önazonosságnak kell megjelennie, vagyis a szív szerinti odaszánásnak – pl. 5Móz 15,10 („...meg ne háborodjék azon a te szíved, amikor adsz neki, mert az ilyen dologért áld meg téged az Úr...”).

f) Nem csak a közösség által kontrollálható cselekvéseknek kell megfelelőnek lenniük, Isten ugyanis a titokban maradó bűnöket is látja – pl. az 5Móz 27 átokgyűjteménye („Átkozott, aki kiforgatja jogaiból a jövevényt, az árvát és az özvegyet”).

g) A kiszolgáltatottakról szóló törvények nem valami fair-play játék szabályzatát alkotják, sokkal inkább Izrael szabadító Istenéről szólnak, és Istenről tesznek bizonyosságot,¹¹ aki irgalmas, és kiválasztotta Izraelt, hogy életvitelében felmutassa Isten gondviselését, uralmát, szabadító és irgalmas voltát.¹²

Mindezekén túl a kiszolgáltatottakról való gondoskodás és a kultusz elválaszthatatlanságát már a törvények is kinyilvánítják. Példa erre, hogy a 3Móz 19,33–37 rendelkezéseinek „oka” egyszerű: „Én vagyok az Úr”. Amennyiben liturgikus formaként értékeljük a szövegben ismétlődő megfogalmazást, csakúgy, mint az 5Móz 27-ben megfogalmazott átokmondásokat, akkor az egész rendelkezés értelme kozmikussá táguul. Ezek alapján a társadalmi igazság és az igazságosság az Istennel való kapcsolatban gyökerezik, és nem valami független minőségként létező emberi tulajdonságban. Az igazságosság elveiben tehát nem absztrakt, független igazságok jelennek meg, amelyek megtartása a logika kicsavarásával még akár Istenre nézve is kötelezőek, hanem Isten természetéből fakadnak, ezért lázadás a megszegésük.¹³

2.2. Egyén és közösség

Jelen világunk az egyént helyezi előtérbe, a közösséget a háttérbe. Az Ószövetségben általában az egyén nem önmagában értelmezhető/értelmezendő, hanem a közösség részeként. Amikor ez az egyensúly felborul, ott mindig baj van. A közösség és az egyén jóléte ugyanis összefügg, mint ahogy az egyéni és közösségi bűnök is oda-vissza hatással vannak. Az Ézs 58 megszólító formulái önmagukban is jól mutatják ezt az elválaszthatatlanságot: „minden nap keresnek engem”, „úgy tesz ez a nép, mintha...”, ugyanakkor „oszd meg kenyered az éhezővel”, „olyan

¹¹ VON RAD: *God at Work in Israel*, 184.186.

¹² NAPIER: *Community Under Law, On Hebrew Law and Its Theological Presuppositions*, 412.

¹³ BLOOM: *Human Rights in Israel's Thought. A Study of Old Testament Doctrine*, 429.431.

leszel, mint...”. A nép bűnei, hamis gondolkodása, hamis bűne, a szombat meghamisítása egyéni cselekvésekben megy végbe, ugyanakkor a közösség jellemzője is. Nincs kivétel. A bűnnel való szembesítésben sincs és az áldás ígéretében sincs. Az ígéretek beteljesedéséhez az egyének és a közösség engedelmissége szükséges.¹⁴

Az Ézs 58-ban elvárt cselekvések is egyéni, de a közösségről szólnak. A közösség tagjai iránt mutatott egyéni szolidaritás áll a középpontban. Újszövetségi szóhasználatnál a felebarát szeretetéről beszélhetnénk ezen a helyen. Sem a téma, sem az elvárás, sem az eszkatologikus jelleg nem változik ezzel kapcsolatban Jézus tanításában, gondoljunk pl. Mt 25,31kk képeire: a számonkérés alapja is az lesz, hogy ki adott kenyeret az éhezőknek, vizet a szomjazóknak.

3. Prédikációvázlat

3.1. *Olyan jó tudnék lenni, ha...*

Gyermekkorunkban mindannyian szeretnénk felnőttek lenni, mert a felnőttnek van lakáskulcsa, vezethet autót, senki nem mondja meg, hogy mikor kell lefeküdni, hogy meg kell ennie az ebédet, vagy mit vegyen föl. Amikor felnövünk, megértjük, hogy ennek nagy ára van. Mert nekünk kell azt a lakást és autót megvásárolni, fenntartani, az asztalra ételt tenni, nekünk kell akkor is dolgozni, amikor nincs semmi kedvünk. Sokan ma beszorulnak a két állapot közé. Felnőttek akarunk lenni jogaik szerint, de gyermekek akarnak maradni a felelősségvállalás szempontjából. Jogot mindenhez, és legyen másé a dolgok terhe. Amihez nincs kedvem, azt ne kelljen megtennem.

A kamaszok világában élünk tehát. Érzelmileg sokkal gyakrabban, mint ahogy gondolnánk. Érzelmileg még azok is, akik látszólag felnőtt életet élünk, dolgozunk, fegyelmezetten végezzük a kötelességeinket. Közben ugyanis nem feltétlenül vállalunk felelősséget kapcsolatainkért: a „ki a hibás?” kérdésben értelmezzük emberi konfliktusainkat, a másiktól függőnek éljük meg érzelmeinket, vagyis szeretnénk a másikat, ha ő éppen ilyen vagy olyan lenne, vagy éppen nem lenne ilyen vagy olyan. Problémáink között gyakran áldozatnak érezzük magunkat, akik nem tehetünk semmit. Szeretnénk, de a világ, de a helyzet, de az emberek, de... Ezek pedig már mindannyiunknak ismerős helyzetek és viszonyulások. Éppen arról szólnak, hogy elhárítjuk magunktól a felelősséget, és ezáltal elveszítjük a változtatás lehetőségét is.

Ebbe a kamasz világunkba gyakorta rángatjuk bele Istent is. Gondoljunk végig egy nagyon abszurd példát, ami segíthet megérteni ezt a viszonyt. Amikor nagyon nagy lottó nyereményekről hallunk például egy híradóban, még a legfegyelmezettebbek is belegondolnak, „Istenem, de jó lenne...”. „Mennyi jót tudnék tenni, ha megnyerném”. „Adakoznék ennek a szervezetnek, és annak az alapítványnak...” Gondolatban csodálatos adakozókká válunk, a jótékonyság mintaké-

¹⁴ CHASE-ZIOLEK: Repairing, Restoring, and Revisioning the Health of our Communities: the Challenge of Isaiah 58, 150–164.

pei leszünk, hiszen az a nagyon sok pénz annyira sok, hogy ha mindent megveszünk, amit el tudunk képzelni, akkor is marad fölöslegbe. Elégedettek vagyunk ilyenkor saját jóságunkkal, olyannyira, hogy a jelenben nem is kell gyakorolnunk a jótékonykodást. Hiszen a jelenben nincs is olyan sok pénzünk, és akinek adnánk, az majd kap máshonnan, és különben is, végső soron tehet a saját helyzetéről. Ha találkozunk valakivel, akiért tehetnénk valami konkrétat, szemérmesen elfordítjuk a tekintetünket, és felmentjük magunkat a cselekvés alól. Fohászkodunk inkább tovább, bár adná nekem Isten a lottó ötöst, és abból arra is futná, hogy ezeket a bajokat nagyban is orvosoljam. Hiszen olyan jó tudnék lenni, ha olyanok lennének a körülményeim...

3.2. Rá is veszem Istent, hogy segítsen

Normális esetben persze nem a lottó ötösért imádkozunk, hiszen érezzük ennek abszurd voltát. Imádkozunk azonban sokszor helyzetünk javulásáért. Kapcsolataink javulásáért. Életkörülményeink javulásáért. És ez dicséretes is. Próbálunk elég jól imádkozni. Elég hatékonyan rávenni Istent, hogy segítsen. Aztán esetenként szembesülünk, hogy nem kapjuk meg, amit szeretnénk. Nem minden beteg gyógyul meg, nem mindenki anyagi helyzete javul meg egyik napról a másikra, nem mindenkinek sikerül a vizsgája, mint ahogy nem minden nép nyeri meg háborúját, pedig Istenhez imádkozik. Ilyenkor aztán kétségbe esünk, vagy megketőzzük erőfeszítéseinket. Felajánlásokat teszünk: Istenem, ha ezt megadod, akkor én ezt teszem, vagy ezt nem teszem. És még ekkor sem biztos, hogy megkapjuk, amit szeretnénk. Valahogyan rá kellene venni Istent arra, hogy adja, amit akarok.

A felolvasott textusban Izrael népe is ilyen helyzetben van. A nép tagjai nagyon szeretnék rávenni Istent, hogy adja a megfelelő áldásokat. Még böjtöltek is érte. Látványosan is akár. Aztán amikor belefáradtak, dühösek lettek: Miért böjtölünk, ha te nem akarsz tudni róla? – kérdezzetik haragosan a Mindenhatót. Kettős érzést válthat ki belőlünk ennek hallgatása. Egyfelől behúzzuk a nyakunkat, mert Istent számonkérni mégis csak merész. Ugyanakkor kicsit meg is értjük a nép tagjait, hiszen azonosulunk velük: szépen kérték, még böjtöltek is, akkor Isten miért nem adja?

Azért nem megy, mert az egész elképzelés hibás. Olyan, mintha Isten gazdag lenne, de féltékenyen őrzi gazdagságát, nem akar senkinek sem adni belőle, még akkor sem, amikor lám, népe tagjai szükségét szenvednek. Nagyon emberi elképzelés ez, amibe belecsúszott Izrael népe, és amibe mi is könnyen belesüllyedünk, észre sem vesszük. A kulcs: a vágyott jóra figyelünk Isten helyett. Isten adni akar, nekünk pedig úgy kellene előtte megállnunk, hogy ezt tudjuk. Könnyebb talán, ha felidézzük Krisztus értünk hozott áldozatát. „Aki tulajdon Fiát nem kímélte, hanem mindnyájunkért odaadta, hogyan ne ajándékozna nekünk vele együtt mindent?” (Róm 8,32).

3.3. Ha már nekem nem, legalább nekünk

Ugyanilyen gondjaink vannak közösségi szempontból is. Nagyon sok gyülekezetünkben, főleg falvainkban azt látjuk, hogy kevesen és egyre kevesebben vagyunk.

Pedig régen, mikor még negyvenen konfirmáltunk, milyen szép volt. Pedig régen... Azt is gyakran halljuk, hogy általában a történelmi egyházak és a vallásosság megszokott formái vannak visszahúzódóban. Ez pedig bánt minket, hiszen ami a mienk, ahhoz ragaszkodunk. Őseinktől örököltük, mi lesz belőle?

Ugyanígy tudunk búsulni nemzetünk történelmi eseményeire emlékezve, jelenét látva. Ma is nemzeti gyásznapi van, az aradi vértanúkra, hősök halálára emlékezünk. Mi történik ezzel a nemzettel, mi lesz belőle, megőrzi-e Isten, és ha fölemeli, vajon megtartja-e? A lángoló hősiesség és a Prédikátor könyve „minden hiábavalóság” megállapítása közötti végletekben hullámvasutazik lelkünk.

Ilyenkor, ahogy őseink is tették, Istenhez kiáltunk. Ezt tehetjük ma mi is. Kérjük a megtartatást, kérjük az ébredést, kérjük a megerősítést, a szárnyalás lehetőségét. Imádkozunk, és kell is, hogy Isten népe lehessünk. A kérdés csak az, hogyan tesszük, és hogyan értjük Isten választát?

3.4. Tegyen már valaki valamit!

Ahogy egyéni kéréseink esetében, úgy közösségünk szempontjából is ugyanazokat a hibákat tudjuk elkövetni. Hozzon ránk Isten jobb jövőndőt! Ez eddig helyes és szép, ha nem úgy értjük, hogy addig mi majd csendben várakozunk. Megvárjuk, míg Isten mindent megváltoztat. És éljük tovább az életünket ugyanúgy, mint eddig. Tesszük a dolgunkat. Mindent, ami fontos. És ami kevésbé fontos. Imádkozunk. Isten pedig majd elvégzi a maga dolgát. Textusunk épp erre figyelmeztet: hogyan kértek ti engem? „Döntést kérnek tőlem az igazságról, szeretnék Istent a közelükben tudni” – ez szép, de közben magukkal törődnek. Látszólag közeledünk, a külsőségek szintjén, és közben elhárítunk minden felelősséget? A valaki/mindenki más hibájából kialakult kellemetlen vagy rossz helyzeteinket majd valaki/mindenki más, de főleg Isten megváltoztatja? Nyugodtan lehetünk tovább áldozatok a játszmáinkban, nem is keresve felelősségünket, hiszen Isten dolga, hogy hatalmával a javunkra alakítsa a világot?

3.5. A felelősségvállalás lehetősége

Az örömhír az, hogy Isten nem hallgat. Szólt az Őt kereső Izraelhez, még akkor is, ha rosszul keresték Őt. És hozzánk is szól. Van lehetőségek a felelősségvállalásra. Ha szükségetek van a közösség megtartó erejére, akkor kezdjétek el a közösséget komolyan venni. A mellettetek lévő. A felebarátot. Nem válogatva, nem finnyáskodva. Kezddjétek el úgy élni, hogy nem egymás ellenében éltek, nem kihasználjátok egymást – „ha majd senkire sem raksz jármot”. Ha ezáltal nem eszünk köznek tekintetek a másikat, akinek a hátán feljebb lehet jutni, hogy aztán a kicsi vélt magasságból le lehessen rá nézni, ujjal lehessen rá mutogatni, meg lehessen vetni. Hagyjátok abba egymás méregető tárgyasítását, hogy észrevehessétek a másokban a felebarátot.

Könnyebb isteni beavatkozásért imádkozni, Isten mégis leginkább egymás által akar bennünket fölemelni. Ehhez pedig az kell, hogy én észrevegyem, mikor és hogyan lehetek a mellettetek lévő felebarátja, hogy a mellettetek levők is észrevegyék, mikor és hogyan viszonyulhatnak hozzám ugyanígy. Ehhez a valóságban kell élni, és nem abban a világban, melyet úgy alkotunk meg, hogy álnokságokat

terjesztünk arról, aki épp nincs jelen. Ha a másikat Krisztus által kezdjük Isten szeretett, megváltott gyermekeként megismerni. Nem arra vágyunk, hogy hozzánk így viszonyuljanak? Nem a szeretettségre, elfogadottságra, megértettségre vágyunk? Nézz körül, és kezdj hozzá a felelősségvállaláshoz, a változtatáshoz: viszonyulj másként! Ha van kenyered, oszd meg, különben miért várod, hogy ha neked nem lesz, veled osztozzanak? Sorolhatjuk tovább ezeket a példákat vég nélkül, és közben emlékezhetünk Jézus tanítására: „Nem jut be mindenki a menynek országába, aki mondja nekem: – Uram, Uram! Csak az, aki teljesíti mennyei Atyám akaratát.” (Mt 7,21)

3.6. A megújulás útján

Amikor egyházunkra vagy nemzetünkre tekintünk, érdemes ugyanígy gondolkodunk. A közösség megtartó erő. Szükségem van a közösségre. Ugyanakkor a kérdés: mit adok én a közösségnek? Mit teszek a közösségért, annak tagjaiért? Amit örökségünknek tartunk, az abból jött létre, hogy voltak, akik komolyan vették a hívást, és készek voltak áldozatot hozni a közösségért. Akár egyházunkra gondolunk – voltak, mégpedig sokan, akik beletették, amit tudtak, hogy a közösség tagjai „kivehessenek” a közösből. Akár nemzetünkre gondolunk – voltak, akik akár életüket is „beletették” a közösbe, hogy abból mások, akár ma mi itt „kivehessünk”.

A megújulás mindezeket átgondolva, textusunkra figyelve nem titok. Szeresd a felebarátodat, úgy tiszteld Istent. Akkor eljön világosságod. Akkor meghallja Isten kiáltásod. Akkor a homályod olyan lesz, mint a dél. Olyan lesz, mint a jól öntözött kert. Fölépítik fiaid az ősi romokat. Érdemes ezt az utolsó mondatot ízlelgetni. Fölépítik az ősi romokat fiaid. Nem valami újat, a romok alapjain építenek újat, mert az alap jó. És fiaid építik föl. Még akkor is, ha ez ma sok helyen olyan lehetetlennek tűnik, mint Ábrahámnak az első ígélet elhangzásakor, hogy a fia lesz majd az örököse. Nem ez az, amit egyébként kérünk és szeretnénk? Akkor. Akkor. Visszhangzik az Igében. Akkor. Megújulásra vágyunk? Akkor.

4. Példák, képek, szemelvények

4.1. A lényeg vagy annak ellentéte

„Izrael bűne éppen az volt, hogy a neki adott kijelentést népvallássá és faji vallássá próbálta tenni, és ezáltal vallása teljesítmény-vallássá lett, mert úrrá lett rajta az a felfogás, hogy a szövetség értelme [...]: a törvény betűjének megtartásával olyan érdemeket lehet szerezni, amelyeket a szövetségstárs, Isten köteles honorálni és köteles ellenszolgáltatásképpen az Isten országába való belépés jogát biztosítani. Ez pedig a szövetség gondolatának teljes ellentéte: a szövetség Isten ingyen kegyelméből van és ezért annak betöltése az ember részéről csak a hit engedelmessége lehet”¹⁵

4.2. Történelmi kérdés és társadalmi igazságtalanság

„A történelem olvasója kérdezni szeretné: miért halt meg Petőfi tomboló paripák patái alatt; miért akasztották fel az aradi tábornokokat; miért hurcoltak börtönbe

¹⁵ CZEGLÉDY: A választott nép, 79.

ezreket, s mire való volt az egész küzdelem és az utánajövő kiegyezés, ha minden rosszabbra fordult, mint hatvan év előtt? A szobrok, a díszházak, kupolacsarnokok és a hazafias mellveregetések megfelelnek e kérdésekre. Bécs jobban uralkodik Magyarország felett, mint az elmúlt századok alatt bármikor, a belső elégedetlenség pedig nagyobb, mint amilyen valaha lehetett. Szegény, koldus ország maradtunk, mert ahol milliók jogok és védelem nélkül élhetnek, ott miből táplálkoznak a nemzet ereje?” (Bányai Elemér, 1909)¹⁶

4.3. Sokszori próbálkozás

„Én sok kedvetlen csatlakozás után megtanultam, hogy valamely szép remény egyszeri vagy kétszeri, sokszor éppen számtalanszor nem teljesevése miatt sem kell kétségbe esni. A magot elvetjük, s ki nem kél, de fűben eltapodtatik; ismét vetünk, s nemcsak kikél, de fejet hány, s már-már érik, már-már sarló alá dől, midőn felleg támad s a jég elveri. A kislelkű ember összeharapja ajkait, kezait egymásba ölti, kétségbeesik, többet nem vet s nem is arat soha. De a lankadatlan férfiú kezdeni s százszor újrakezdeni nem fárad el; s ha mégsem boldogult, unokájának is meghagyja, hogy merényt merény után kezdjen; s íme egyszer eljön az idő, a mag kikél, nő, megéri, s gazdag aratással örvendeztet. Való, a kezdő már sírban hever, de mi az? Ha az emberiség egészéért kell munkálni: ez az egész nem halandó.” (Kölcsey Ferenc, 1833)¹⁷

5. További szempontok az istentisztelet alakításához

Az alkalomról:

A Szentháromság ünnepe utáni 16. vasárnap azt hangsúlyozza, hogy nemcsak mindennapi gondjainkat, hanem a végső dolgokat – így a halál – kérdését is Krisztus kezébe tehetjük. Ezt üzeni a naini ifjú története (Lk 7,11–17) és Krisztusnak ezt a minden mértéket meghaladó szeretetét dicsőíti Pál apostol az Efézusi levélben (3,13–21)

Lekció: Zsolt 146, amennyiben a prédikációban a hangsúlyt Isten cselekvésére kívánjuk tenni. Mt 7,21–28, amennyiben a megfelelő emberi cselekvés kap hangsúlyt. Mt 25,31–45, amennyiben Isten kezdettől fogva való és a jövőben kibontakozó, megvalósuló tervéhez kapcsolódunk.

Énekajánlás:

RÉ	12: Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten
	51: Úr Isten kérlek, kegyelmezz nekem
	80: Hallgasd meg Izráel pásztora
	197: Hálaadásunkban rólad emlékezünk
	211: Meghagyta nekünk, Úr Isten
	472: Mennyit zengi a lelki békét

¹⁶ LUKÁCSI: Nemzeti olvasókönyv, 301–302.

¹⁷ i. m., 287.

Előima(-vázlat):

Áldjad én lelkem az Urat, hirdessed dicséretét! Ő az, aki megteremtett, aki gondot viselt rólam, aki hordozott. Ő az, aki hallja sóhajtasomat, imádságomat, könyörgésemet. Ő az, aki számontartja fejem hajszálait.

Ő az, aki közösséget adott nekem, aki közösségben helyezett el. Ő az, aki adott családot, gyülekezetet, aki egy nemzet tagjává tett.

Ő az, aki nem fordul el a nyomorulttól, a szegénytől, bűnöstől, kiszolgáltatottól, hanem gondot visel. Aki szereti népét, gyermekeit.

Mi vagyunk azok, akik mindebből gyakran csak kapni akarunk. Vágyjuk, kérjük és elfogadjuk Isten irgalmát, kegyelmét, áldásait. És mi vagyunk azok, akik ezt sem megosztani, sem továbbadni nem akarjuk. Hiábavaló megannyi cselekvésünk, mert önmagunkról szól. Mi vagyunk, akik a közösségből is inkább csak kivenni szeretnénk. Beletenni a közösbe már sokkal kevésbé. Nem vesszük észre, mekkora gazdagság, hogy adhatunk. Az adásban a szegényedésünket érezzük gyakran. Könyörgés bűnbocsánatért.

Isten azonban szól és lelkünket keresi ma is. Elkészítette áldásait, és utat akar mutatni, hogy részesülhessünk is abból. Könyörgés az Ige befogadásáért.

Utóima(-vázlat):

Hálaadás Jézus Krisztus áldozatáért, akinek fontosabbak voltunk mi, elveszettek, mint a saját élete.

Hálaadás a hősökért, akiknek a közösség fontosabb volt, mint a saját érdekük, mint akár önmaguk.

Hálaadás azért, hogy egy olyan néphez tartozhatunk, amelynek vannak ilyen hősei.

Hálaadás azokért a pillanatokért, amikor nekünk is sikerült ezt megélnünk.

Bűnbánat a mi kiüresedett böjtünk, életvitelünk, istentiszteletünk miatt.

Könyörgés látó szemért, hogy észrevegyük a szükségét szenvedőt. Halló fülért, hogy meghalljuk egymás szavai mögött a fájdalmat, kérést. Értelemért, hogy megértsük, mit tudunk tenni akár az egyes emberért, akár a közösségért.

Könyörgés azért, hogy úgy tudjuk megélni Krisztusban való összetartozásunkat, hogy az igazságosság járjon előttünk és Isten dicsősége mögöttünk. Hogy megújulhassunk, és felépülhessenek a régi romok alapjain az új épületek. Könyörgés, hogy mi is részt vehessünk ebben az újjáépítésben, hogy mi magunk is felépülhessünk lelki házzá, templommá.

6. Felhasznált és ajánlott irodalom

BLOOM, A.: Human Rights in Israel's Thought: a Study of Old Testament Doctrine, in: *Interpretation* 8 (1954/4), 422–432.

BOULTON, W. G.: Worship and Ethics – a Meditation on Isaiah 58, in: *The Reformed Journal* 26 (1976/7), 11–13.

BUTLER, P. T.: *Isaiah III*, Joplin, College Press, 1978.

CHASE-ZIOLEK, M.: Repairing, Restoring, and Revisioning the Health of our Communities: the Challenge of Isaiah 58, in: *Ex Auditu* 21 (2005), 150–164.

CZEGLÉDY S.: *A választott nép*, Debrecen, 1940.

Ézsaiás 58,1–12

- DELITZSCH, F.: *Biblical Commentary on the Prophecies of Isaiah II*, Grand Rapids, Eerdmans Publishing Company, 1954.
- HROBON, B.: *Ethical Dimension of Cult in the Book of Isaiah*, Berlin – New York, Walter de Gruyter, 2010.
- LUKÁCSI S. (szerk.): *Nemzeti olvasókönyv*, Budapest, Gondolat, 1988.
- MISCALL, P. D.: *Isaiah*, Sheffield, Sheffield Phoenix Press, 2006.
- NAPIER, B. D.: Community Under Law, On Hebrew Law and Its Theological Presuppositions, in: *Union Seminary Magazine* 7 (1953/4), 404–417.
- RAD, G. von: *God at Work in Israel*, Nashville, Parthenon Press, 1981.
- WILLIAMSON, H. G. M.: Promises, Promises! Some Exegetical Reflections on Isaiah 58, in: *Word & World* 19 (1999/2), 153–160.

Dr. Barnóczyki Anita (Sárospatak)